

LOGOPEDIK VA DEFETOLOGIK XIZMATLARNING INKLYUZIV TA'LIMDAGI ROLI

Bekbo'sinova Laylo Xayrulla qizi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim fakulteti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15683823>

Annotatsiya.

Mazkur maqolada logopedik va defektologik xizmatlarning inklyuziv ta'lim tizimidagi o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy hamda amaliy asosda yoritilgan. Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi imkoniyati cheklangan o'quvchilarga umumiy ta'lim muhitida sifatli va teng huquqli ta'lim olish imkoniyatini yaratishdir. Shu nuqtai nazardan logoped va defektolog mutaxassislarining faoliyati o'quvchilarning nutq, psixik va intellektual rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Maqolada logopedik va defektologik xizmatlarning asosiy vazifalari, xalqaro va milliy tajriba misolida ularning samarali faoliyat yuritish shakllari, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar.

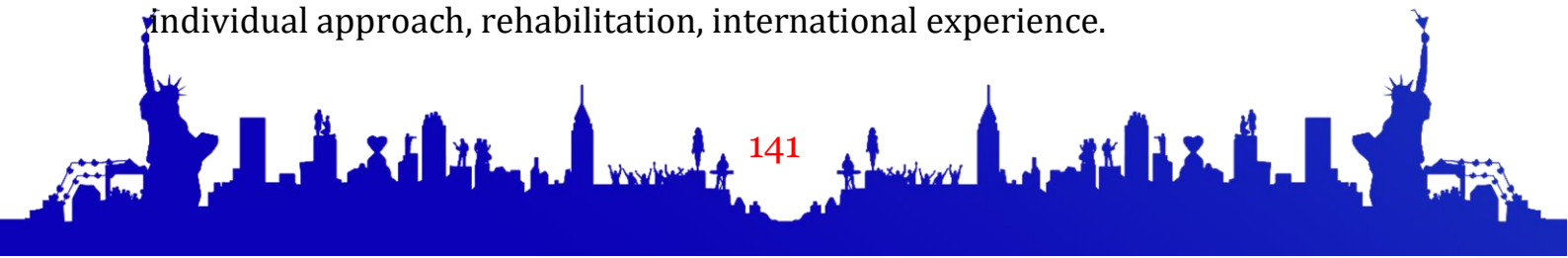
Logopedik xizmat, defektologik xizmat, inklyuziv ta'lim, maxsus ehtiyojli o'quvchilar, nutq buzilishlari, korreksion mashg'ulot, psixodiagnostika, individual yondashuv, reabilitatsiya, xalqaro tajriba.

Abstract.

This article analyzes the role and significance of logopedic and defectological services within the system of inclusive education, both from theoretical and practical perspectives. The main goal of inclusive education is to create conditions for children with special needs to receive quality and equal education within the general educational environment. From this point of view, the activities of speech therapists and defectologists are of paramount importance in supporting students' speech, psychological, and intellectual development. The article outlines the main tasks of logopedic and defectological services, provides examples of effective practices based on international and national experiences, discusses existing challenges, and offers recommendations for their solution.

Keywords.

Logopedic service, defectological service, inclusive education, children with special needs, speech disorders, correctional session, psychodiagnostics, individual approach, rehabilitation, international experience.

Bugungi kunda butun dunyo bo'ylab ta'lim sohasida insonparvarlik tamoyillariga asoslangan inklyuziv ta'lim konsepsiyasi jadal rivojlanmoqda. O'zbekiston Respublikasi ham ushbu zamonaviy yondashuvni izchil amalga oshirish, imkoniyati cheklangan bolalarga teng huquqli ta'lim olish imkoniyatini yaratish bo'yicha muhim qadamlar tashlamoqda. Inklyuziv ta'limning samaradorligini ta'minlashda logopedik va defektologik xizmatlar muhim o'rin tutadi.

Logopedik xizmat nutq buzilishlarini aniqlash, diagnostika qilish va korreksiya jarayonini tashkil etish bilan shug'ullansa, defektologik xizmat esa keng qamrovli psixologik-pedagogik yordam ko'rsatadi. Bu xizmatlar ta'lim tizimining ajralmas qismi sifatida o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda o'quv jarayonini tashkil qilish, ularni ijtimoiy hayotga moslashtirish va rivojlantirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Logopedik xizmatning asosiy vazifasi o'quvchilarda uchraydigan turli nutq buzilishlarini aniqlash, ularni to'g'rilash va oldini olishdir. Aksariyat hollarda maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishidagi kechikishlar, talaffuz nuqsonlari va boshqa logopedik muammolar uchraydi. Agar bu muammolar o'z vaqtida aniqlanib korreksiya qilinmasa, bola umumiy o'quv faoliyatida qiyinchiliklarga duch keladi. Logopedik xizmatlar quyidagi yo'nalishlarda faoliyat yuritadi:

Nutq buzilishlarini diagnostika qilish va tahlil etish;

Individual va guruh logopedik mashg'ulotlarni o'tkazish;

Ota-onalar va o'qituvchilar bilan hamkorlikda nutq rivojlanishini monitoring qilish;

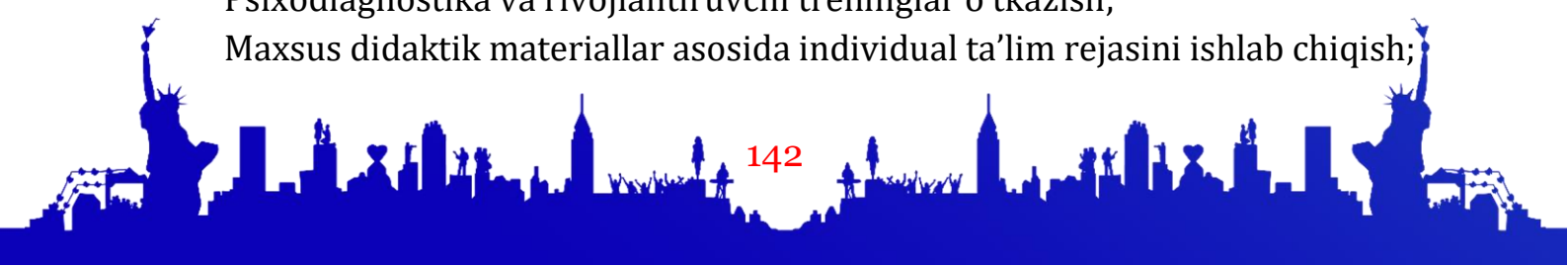
O'qituvchilarga metodik tavsiyalar berish.

Logopedik xizmatning inklyuziv muhitdagi ahamiyati shundaki, u o'quvchining o'z fikrini erkin ifoda eta olishi, tengdoshlari bilan muloqot qilish ko'nikmasini rivojlantiradi, shu orqali bolaning o'qishga qiziqishi va motivatsiyasi ortadi.

Defektologik xizmatning vazifalari va imkoniyatlari. Defektolog mutaxassislar imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashda individual reabilitatsion va pedagogik dasturlarni ishlab chiqadi. Ular bolalarning kognitiv rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvi va o'qish faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan. Defektologik xizmat quyidagi asosiy faoliyat yo'nalishlarini o'z ichiga oladi:

Psixodiagnostika va rivojlantiruvchi treninglar o'tkazish;

Maxsus didaktik materiallar asosida individual ta'lim rejasini ishlab chiqish;

Ota-onalarga va pedagoglarga maslahat berish;

Reabilitatsiya va ijtimoiy adaptatsiya bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Shuningdek, defektologlar psixolog, logoped va boshqa mutaxassislar bilan jamoada ishlash orqali har bir bola uchun eng optimal rivojlanish sharoitini yaratishga xizmat qiladi.

O'zbekiston tajribasida logopedik va defektologik xizmatlarning rivojlanishi. So'nggi yillarda O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha qator davlat dasturlari qabul qilindi. Shu bilan birga, ta'lim muassasalarida logoped va defektolog lavozimlari joriy etildi. Ayni vaqtda maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim muassasalarida logopedik xonalar tashkil etilmoqda, mutaxassislarning malakasi oshirilmoqda. Biroq, sohada hali ham qator muammolar mavjud:

Kadrlar yetishmovchiligi;

Mutaxassislarning malaka darajasini oshirish zarurati;

Metodik ta'minotning yetarli emasligi;

Oilalar bilan hamkorlikning sustligi.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun davlat tomonidan tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, pedagogika oliygohlarida logopediya va defektologiya yo'nalishlari kengaytirilmoqda, malaka oshirish kurslari tashkil etilmoqda.

Xorijiy tajriba va zamonaviy yondashuvlar. Dunyoning rivojlangan mamlakatlari tajribasi shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'lim samaradorligi logoped va defektologlarning faol ishtirokisiz to'liq ta'minlanmaydi. Masalan, Germaniya, Skandinaviya davlatlari va AQShda logoped va defektologlar nafaqat ta'lim jarayonida, balki oilalarda, tibbiy markazlarda ham faol ishlaydi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida masofaviy logopedik mashg'ulotlar, virtual diagnostika, interaktiv platformalar orqali o'quvchi va ota-onalarga qulay xizmatlar taklif qilinmoqda. O'zbekiston uchun ham bunday ilg'or tajribalarni o'zlashtirish dolzarbdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, logopedik va defektologik xizmatlar inklyuziv ta'lim tizimining ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu xizmatlar yordamida imkoniyati cheklangan o'quvchilar o'zlariga xos individual xususiyatlariga mos holda bilim oladi, rivojlanadi va ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli moslashadi. O'zbekistonda logoped va defektolog mutaxassislar faoliyatini yanada rivojlantirish, ularning malakasini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish zarur. Shuningdek, ota-onalar, pedagoglar va mutaxassislar

o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish orqali inklyuziv muhitning samaradorligini oshirish mumkin.

Kelgusida logopedik va defektologik xizmatlarni yanada tizimli va innovatsion yo'nalishda rivojlantirish – jamiyatimizda barqaror inklyuziya tamoyillarini amalga oshirishning eng muhim garovidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimova, L.X. Logopediya asoslari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, 2020.
2. Raximova, Z.A. Defektologiya: nazariya va amaliyot. Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4884-sonli Qarori. "2020–2025 yillarda inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida". Toshkent, 2020.
4. Khamidova, N.K. Inklyuziv ta'lim: nazariy asoslari va amaliy yondashuvlar. Toshkent: Ilm Ziyo, 2021.
5. UNESCO. Inclusive Education: Guidelines for inclusion and equity in education. Paris: UNESCO Publishing, 2017.
6. Smith, T.E.C., Gartin, B.C. Special Education: A Guide for Inclusion. New Jersey: Prentice Hall, 2018.
7. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlash bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent, 2019.
8. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Inclusive Education in Europe: Key Messages and Findings. 2018.
9. G'ulomov, B.S. Psixologiya asoslari. Toshkent: Universitet, 2017.
10. Masharipova, M.K. Nutq rivojlanishidagi buzilishlar va ularni korreksiya qilish. Toshkent: Ma'naviyat, 201

